

Konserveringsfaglig udtalelse for Museum Skanderborg april/maj 2022

Museet er besøgt af to omgange. Magasingennemgang d. 25. januar og gennemgang af udstillinger d. 24. marts 2022. På begge besøgsdage deltog museumsinspektør Charlotte Abildgaard Paulsen, Forvalter René Hansen, og undertegnede overkonservator Karen Woer.

En lang række data er indsamlet fra udstillinger og magasiner, de er skematisk samlet i hvert sit bilag. I det udtalelsen er udarbejdet samtidig med den Nationale undersøgelse "Mod en national bevarings- og handlingsplan for kultur- og naturarven på statslige og statsanerkendte museer i Danmark", har vi valgt også at udfylde det skema som denne undersøgelse bygger på.

Rapporten er udarbejdet efter Slots og Kulturstyrelsens krav til konserveringsfaglige udtalelser:

- Hvorvidt museet inddrager konserveringsfaglig ekspertise i bevaringsarbejdet, herunder til regelmæssige opsyn med samlingerne, det udbedrende bevaringsarbejde og i udarbejdelsen af bevaringsplaner.
- De bygningsmæssige rammer og deres egnethed som klimaskærm om samlingerne.
- Lokalernes fysiske egnethed for opbevaring af museets samlinger, herunder adgangsforhold, pladsforhold samt mulighed for rengøring og ryddelighed.
- Lokalernes klimatiske forhold og deres egnethed for bevaring af samlingerne, herunder resultat af indsamlede data om temperatur, luftfugtighed og lys.
- Forhold vedrørende skadedyr, herunder om samlingerne er hensigtsmæssigt beskyttet mod angreb af insekter og mikroorganismer.
- Forhold vedrørende skadelige biocider og anden forurening af samlingerne.
- Sikringsforhold, herunder oplysninger om sikring af samlingerne mod brand, tyveri, hærværk og vandskade.
- Eventuelle alvorlige skader, der skyldes nuværende utilstrækkelige bevaringsforhold.
- En kort, sammenfattende vurdering af de aktuelle opbevaringsforhold.

Lokaliteter:

Museum Skanderborg råder over 4 udstillingslokaliteter, Perron 1, som er hovedmuseet, idet det er der hvor størstedelen af det faglige- og det administrative personale arbejder. Museet på Gl. Rye Mølle, Skanderborg Bunkerne og Øm Kloster museum.

Museet råder over 7 magasiner, hvoraf de tre er uafhængige magasiner, mens de sidste 4 magasiner ligger i forbindelse med museets udstillingssteder. Nærmagasin SUC, Hørning magasin, Fællesmagasinet for museer i Midt- og Østjylland, Perron 1 flisemagasin, Øm Kloster varmeskabet, Øm Kloster loftsmagasin og Skanderborg Bunkeren våbenmagasin.

Procedurer for bevaringsarbejdet.

Museum Skanderborg har en nedskrevet Bevaringsplan for den præventive og udbedrende bevaringsindsats.

Museet har en beredskabsplan og arbejder på en prioriteret værdiredningsplan. Den forventes færdig i 2022.

Museet har en del faste procedurer for eftersyn og runderinger, hvor museets forvalter ser efter om alt er, som det skal være. På Perron 1, er der daglig rundering, på de andre lokaliteter (både udstillinger og magasiner) runderer han ca. hver 14 dag. Han ser efter skader på bygningerne, tyveri, skadedyr, tjekker de opstillede klimamålere mm. Der findes dog ingen nedskrevne procedurer. Museet inddrager ikke konserveringsfaglig ekspertise i arbejdet med opsyn med samlingerne.

Museet har gennem årene haft kontakt med konservatorer fra den tidligere Amtskonserveringsordning i Aarhus Amt om konservering af genstande. I forbindelse med Fællesmagasinet for museer i Midt- og Østjylland har Museet jævnligt kontakt med konservatorerne fra Museum Østjylland. Museet har dog ikke nogen samarbejdsaftale med konservatorer om opsyn med samlingerne.

Museet har ingen klimamålinger fra hverken udstillinger eller magasiner. Flere steder er der opsat klimamålere, men de logger ikke. Forvalteren aflæser loggerne i forbindelse med runderingerne, og noterer værdierne i et logskema. (se bilag 1) Det har han gjort siden januar 2022. I det der ikke findes klimamålinger er vurderingen af museets klimaforhold i rapporten gjort ud fra én enkelt måling på besigtigelsesdagen, sammenholdt med forvalternes udsagn og bygningens beskaffenhed i øvrigt.

Museet råder ikke over en lysmåler. Ved opbygning af udstillinger bliver der ikke målt lys, for at sikre at lysmængde ikke overstiger det anbefalede niveau. Vurderingen i rapporten er derfor gjort ud fra lysmålinger på besigtigelsesdagen og ud fra bygningsforhold.

Museet har ikke et skadedyrmonitoreringsprogram. Der er opsat klisterfælder udvalgte steder. Fælderne tjekkes under runderingen. Det registreres ikke hvor fælderne er opsat, eller hvilke insekter der er fundet i dem. Ifølge forvalteren er der ikke fundet nogle insekter i fælderne. En gang årligt sprøjtes der forebyggende mod insektangreb (enkelte steder foretages dette ikke hvert år). Der er opsat rotte- og musefælder, hvor det skønnes nødvendigt.

Bevaringsforhold for udstillinger og magasiner individuelt

Museets udstillingssteder er meget forskellige og har forskellige individuelle problemstillinger, magasinerne har også forskellig karakter og forskellig anvendelse. I det følgende beskrives hvert udstillingssted og magasin derfor individuelt. De overordnede problemstillinger opsummeres samlet i konklusionen. Se også bilagsskemaer for hvert sted.

Udstillinger

Perron 1

Museum Skanderborg overtog bygningen, som tidligere havde fungeret som postcentral, i 2020. Der er en større ombygning på vej og museet er derfor stadig under opbygning. Indtil videre er tre lokaler indrettet med udstillinger, et fjerde lokale bruges også allerede til kortvarige særudstillinger og foredragssal. På Perron 1 arbejder Museum Skanderborg med nær kontakt til brugerne. Det betyder blandt andet at man kan komme ind på værkstedet/fundmodtagelsen og se personalet arbejde og få en snak med dem. Her sidder både arkæologer, registratorer og forvalteren.

De bygningsmæssige rammer, og egnethed som klimaskærm. Lokalernes fysiske egnethed for opbevaring af museets samlinger i forhold til lys, luftfugtighed og temperatur.

Bygningen ligger på Skanderborg Station. Det er en god beliggenhed i forhold til tilgængelighed og museets vision om at komme tættere på brugerne. Bygningen er fra 1983 og grundlæggende i god stand.

Der er ikke klimastyring i bygningen, men opvarmning. Det betyder at der er rimeligt tørt i vinterhalvåret, hvor bygningen opvarmes. Ved besigtigelsen d. 24. marts blev der målt 31 %RF og 20 grader. Forvalteren René fortalte at luftfugtigheden ikke havde været over 40 %RF siden 28. januar, og generelt havde ligget omkring 30 – 31. Museet råder ikke over nogen dataloggere, men har opsat en analog klimamåler, som aflæses dagligt.

Bygningen har langs begge langsider store vinduespartier. Vinduerne mod gaden er skærmet af, men det er vinduerne mod sporene ikke. På besigtigelsesdagen blev der målt lysværdier på omkring 500 lux i den arkæologiske udstilling, der vender mod sporene. Der er ikke opsat gardiner eller vinduesfilm. Vinduesfilm er dog planlagt opsat i forbindelse med renoveringsprojektet. Årsagen til at vinduerne ikke er blændet af er at man gerne vil have folk til at kikke ind i udstillingerne og blive inspireret til at besøge museet. Det anbefales at finde en løsning, der i højere grad taget hensyn til lysindfaldet på genstandene i dette område. I de rum hvor vinduerne er afskærmede er lys niveauet indenfor det acceptable, målinger viser omkring 150 lux. Enkelte steder er lyskilderne tæt på genstandene og der er brugt lyskilder, som afgiver varme, hvilket kan forårsage udtørring og varmeskader.

Lokalernes fysiske egnethed for opbevaring af museets samlinger, herunder adgangsforhold, pladsforhold samt mulighed for rengøring og ryddelighed. Forhold vedrørende skadedyr, herunder om samlingerne er hensigtsmæssigt beskyttet mod angreb af insekter og mikroorganismer.

Der er rent og ryddeligt i udstillingerne. Der er gode adgangsforhold og god plads.

Der er ikke observeret skadedyr i udstillingerne. Der er ikke opsat klisterfælder, men sprøjtes forebyggende én gang årligt. Skanderborg er ikke et område med høj luftforurening, dog må man forvente en grad af forurening fra togene som stopper og starter lige udenfor.

Sikringsforhold, herunder oplysninger om sikring af samlingerne mod brand, tyveri, hærværk og vandskade.

Der er brandmeldere i alle rum og tyverialarm, udenfor åbningstiden. Stort set alle genstande udstilles i montre af god kvalitet og der derfor godt beskyttet mod tyveri og hærværk. Udvalgte steder er der desuden videoovervågning, som kustoden holder øje med. Museum Skanderborgs princip om at lade publikum komme helt tæt på arbejdsprocesserne kan give nogle problemstillinger i forhold til sikring af genstande. Det behøver ikke nødvendigvis at være et problem, men de ansatte bør have meget fokus på pilfingre og tyveri på det åbne værksted/fundmodtagelsen.

Risikoen for eventuelle vandskader vurderes meget lav, stationen ligger rimeligt højt i landskabet og der er vandskadesikring på vandbærende rør.

Andre forhold

I butikken er noget af inventaret museumsgenstande, der er i brug. Ud over slid på genstandene, er der også her store vinduespartier, med meget højt lysindfald til følge.

Gl. Rye Mølle

Er et bygningskompleks, der består af en Hollandsk gallerimølle fra 1872, senere udbygget med et savværk og en mandskabsbarak fra 1952, som oprindeligt tilhørte FL Smidts private lufthavn, Rye Flyplads. Barakken

blev efter krigen brugt som flygtningelejr for Tyskere og er flyttet til den nuværende placering. Bygningskomplekset er altså hovedattraktionen. Møllen og savværket står indrettet som ved brug og barakken indeholder udstillinger om træskomagere og de tyske flygtninge. Imellem de to bygninger er der en tilbygning, der anvendes til foredrag mm.

De bygningsmæssige rammer, og egnethed som klimaskærm. Lokalernes fysiske egnethed for opbevaring af museets samlinger i forhold til lys, luftfugtighed og temperatur.

Møllen og savværket står åbne i åbningstiden, derfor følger klimaet i store træk udeklimaet. Mandskabsbarakken og mellembygningen er opvarmede, men uden anden form for klimastyring. Dørene står generelt lukkede med et mere beskyttet klima til følge. Der er tale om træbygninger med begrænset isolering, hvorfor klimaet må forventes at være noget svingende. Det oplyses at taget ikke er helt tæt, hvilket museet har fokus på.

Lys niveauet er generelt acceptabelt. I møllen og savværket udstilles ikke lysmæssigt sarte genstande, i barakken er der målt 250 – 300 lux, lidt i den høje ende, men det skyldes især at mængden af lamper er skrabet og at det derfor er svært at belyse rummet med hensyntagen til både læsbarhed og efter anbefalingerne i forhold til bevaring. Barakken har to vinduer, hvor der er placeret genstande umiddelbart op af. Vinduerne vender mod nord, men museet bør alligevel montere gardiner, eller vinduesfilm for at begrænse lyspåvirkningen på museumsgenstandene.

Lokalernes fysiske egnethed for opbevaring af museets samlinger, herunder adgangsforhold, pladsforhold samt mulighed for rengøring og ryddelighed. Forhold vedrørende skadedyr, herunder om samlingerne er hensigtsmæssigt beskyttet mod angreb af insekter og mikroorganismer.

Møllen og savværket er indrettet som da de var i brug. Dette sætter naturlige begrænsninger i forhold til pladsforhold og mulighed for rengøring. Det samme gør sig gældende i forhold til adgangsforholdene til møllen, idet den originale trappe skal benyttes.

Under besigtigelsen blev der konstateret skadedyr (borebiller) i møllen og savværket. Tidligere blev der malet mel i møllen, det er stoppet, men der udstilles stadig mel. Der er også savsmuld i savværket, både som staffage, men også fordi et frivilligt lag kører med savværket tre gange i løbet af året. Det ukontrollerede klima giver gode levebetingelser for skadedyr, især borebiller, møl og klannere. De åbne vinduer giver i det hele taget let adgang for insekter.

Der er gode adgangsforhold til mellembygningen og barakken, dog er der en smule trangt. Der er ryddeligt og rent og der er ikke konstateret skadedyr i disse bygninger, dog må det anbefales at holde skarpt øje, skadedyr fra møllen og savværket vil let kunne sprede sig til barakken.

Der er ikke konstateret skimmel på bygningsdele, eller på genstande. I møllen og savværket man må formode at klimaet her i perioder er meget fugtigt og dermed kan give gode betingelser for skimmelvækst. Det kan være at der er tilstrækkelig ventilation i bygningerne til at skimmel ikke opstår, men der bør holdes øje. Mellembygningen og barakken er opvarmet i vinterperioden, hvilket formegentligt holder klimaet tørt, men der er risiko for fugtigt klima især i sommer og efterårsperioderne, hvorfor museet bør holde særligt øje med klimaet her.

Sikringsforhold, herunder oplysninger om sikring af samlingerne mod brand, tyveri, hærværk og vandskade.

Der er brandmeldere i alle rum og tyverialarm, som er sat til udenfor åbningstiden. Museumsgenstandene vurderes at være tilstrækkeligt sikrede. De er enten i montre eller mekanisk sikrede. Kustoderne holder desuden øje.

Gl. Rye Mølle ligger højt i landskabet med lille risiko for oversvømmelse. Der løber vandrør langs den ene væg i Barakken. En køjeseng er placeret umiddelbart foran en radiator. Der er ikke installeret vandskadesikring, hvilke udgør en risiko. Sengen bør måske rykkes lidt ud fra væggen, da der muligvis også kan være risiko for udtørringsskader forårsaget af radiatoren.

Skanderborg Bunkerne

Bunkeren er opført af den Tyske værnemagt i 1944 og fremstår meget original. Bunkeren består af to separate enheder, som hver især består af flere små rum. I Bunker 1 er en udstilling om livet i bunkeren, med genstande af blandede materialer, heriblandt en masse våben, i Bunker 2 udstilles især dragter/tekstiler og papir. Bunkerne er kun åbent i sommerhalvåret.

De bygningsmæssige rammer, og egnethed som klimaskærm. Lokalernes fysiske egnethed for opbevaring af museets samlinger i forhold til lys, luftfugtighed og temperatur.

Bunkeren er i beton og er bygget ind i bakken, hvilket giver et meget stabilt klima. Der er ingen varme i bunkeren, alligevel ligger temperaturen stabilt på 10 – 12 grader året rundt. Luftfugtigheden ligger naturligt lidt for højt, men med stor sandsynlighed er den meget langsomt fluktuerende på grund af den tunge bygningsmasse. Der har tidligere været konstateret skimmel, men nu er der opsat en affugter og der er ikke konstateret skimmel siden. Der findes ikke klimamålinger fra Bunkeren, men på besigtigelsesdagen målt der 49 %RF.

I et lukket uopvarmet rum som Bunkeren kan der være risiko for ophobning af fugt i monterne, især de montrere, der er bygget med bagvæggen direkte op af Bunkerens ydervægge. Det anbefales at der i en periode over et år måles klima i en eller flere montrere, for at sikre sig at dette ikke er tilfældet.

Luften er lidt speciel i Bunkeren, hvilket skyldes at der ikke er nogen udluftning i bunkeren, bortset fra de originale udluftningskanaler.

Der er ingen vinduer i bunkeren. Lys niveauet på genstandene i Bunker 1 er rimelig. Målinger viser imellem 100 – 250 lux. I Bunker 2 er lys niveauet generelt noget højere. På en herreuniform blev der på besigtigelsesdagen målt 800 lux. De høje lux værdier er særligt problematiske, da udstillingen primært består af genstandsmaterialerne tekstil og papir, som begge er særligt sårbare materialer i forhold til lys.

Der anvender halogenlys og en del af lyskilderne er placeret inde i monterne. Det vurderes at der er risiko for ophedning i nogle af monterne som følge heraf. Det anbefales at måle temperaturer i udvalgte montrere, for at sikre sig at det ikke er tilfældet.

Lokalernes fysiske egnethed for opbevaring af museets samlinger, herunder adgangsforhold, pladsforhold samt mulighed for rengøring og ryddelighed. Forhold vedrørende skadedyr, herunder om samlingerne er hensigtsmæssigt beskyttet mod angreb af insekter og mikroorganismer.

Der er kun én vej ind og ud af hver Bunker og ingen nøddudgange. Adgangen er gennem de originale jerndøre, som er lidt snævre. Rummene er små, der er derfor begrænset adgang for kørestolsbrugere. Generelt er der tænkt på flow og efter forholdene rimelige adgangsforhold. Der er ryddeligt og rent.

De eneste insekter, der er fundet i bunkeren, er bænkebidere. Der er dog ikke opsat klisterfælder og der er sandsynligvis gode leveforhold for sølvfisk, som kan finde på at spise genstande af papir. Der er ikke konstateret skader på genstande efter skadedyrangreb.

Sikringsforhold, herunder oplysninger om sikring af samlingerne mod brand, tyveri, hærværk og vandskade.

Bunkeren er nærmest umulig at bryde ind i og der er tyverialarmer udenfor åbningstid og i udvalgte montre i åbningstiden. Derfor har politiet også godkende udstilling af våben. Der er opsat videoovervågning i Bunker 2, da den ikke er bemandet.

Langt de fleste genstande er udstillet i montre, der er dog ikke tale om sikkerhedsmontre, men udvalgte har sikkerhedsglas. Enkelte genstande er udstillet frit tilgængelig og der er eksempler på at publikum har pillet ved genstandene, men der er ikke blevet ødelagt, eller stjålet noget.

Bunkerne er bygget ind i en bakke, men det vurderes ikke at risikoen for vandskade er forhøjet. Der er ofte fugtigt/vådt ved indgangsdøren om efteråret, hvilket skyldes blide der forrådner, men det har ikke været et problem i udstillingen. Der er ikke indlagt vand og derfor ingen vandrør.

Øm Kloster

Øm Kloster består af en klosterruin, hvor udvalgte skeletter er udstillet på fundstedet. Ved siden af ruinen er der tre bygninger, den gamle entre, en kontorbygning med butik og en udstillingsbygning, samt en klosterhave. I udstillingsbygningen udstilles arkæologiske genstande og skeletter, som er udgravet i og omkring klosterruinen.

De bygningsmæssige rammer, og egnethed som klimaskærm. Lokalernes fysiske egnethed for opbevaring af museets samlinger i forhold til lys, luftfugtighed og temperatur.

Udstillingsbygningen er i fin stand, den består udover en lille entre kun af ét rum.

Huset opvarmes ikke, og klimaet styres derfor udelukkende med affugtning. Affugteren er sat til 50 %RF, hvilket stemte overens med målinger på besigtigelsesdagen. Det vurderes at ren affugtning kan tilbyde et stabilt klima i et uopvarmet hus. Gulvet ligger direkte på jorden, hvilket muligvis kan have en stabiliserende effekt på temperaturen i huset.

Bygningen har en del vinduer, som er blændet af med lette gardiner, hvilket giver et behageligt og diffust lysindfald. Lys niveauet i udstillingen er ikke for høj. På besigtigelsesdagen blev der ikke målt over 220 lux på genstandene. Generelt er der ikke genstande i udstillingen, som er særligt følsomme overfor lys. Nogle få genstande, fx af arkæologisk glas, kunne med fordel rykkes lidt væk fra lyskilden.

Lokalernes fysiske egnethed for opbevaring af museets samlinger, herunder adgangsforhold, pladsforhold samt mulighed for rengøring og ryddelighed. Forhold vedrørende skadedyr, herunder om samlingerne er hensigtsmæssigt beskyttet mod angreb af insekter og mikroorganismer.

Der er gode adgangsforhold til bygningen, dog er der tre trin ned, hvorfor adgang for kørestolsbrugere nærmest umulig. Udstillingen er ikke overfyldt og der er rent og ryddeligt.

Ved gennemgangen var der en del fluer især i vindueskarmene. Der er tidligere set både mus og flagermus i udstillingen i vinterhalvåret, men der er ikke genstande, som tiltrækker skadedyr og som de kan gøre skade på. Der er ikke konstateret skader på genstande forårsaget af skadedyr, hverken mus eller insektangreb.

Sikringsforhold, herunder oplysninger om sikring af samlingerne mod brand, tyveri, hærværk og vandskade.

Stort set alle genstande udstilles i montre. De få genstande, der udstilles udenfor montre, er ikke mekanisk sikrede, da det ikke vurderes nødvendigt. Der er tyverialarm på bygningen, dog kun udenfor åbningstid. Der er brandmeldere i bygningen.

Risikoen for oversvømmelse anses ikke for sandsynlig, selvom der flere gange har været opstigende vand hos den gravlagte kopi af biskoppen, som ligger under gulvet i udstillingen. Der er ikke konstateret skader på de udstillede genstande som kan tilskrives klimatiske forhold.

Skeletterne, som er placeret i ruin området ligger i et lille "hus" med en luge, som publikum åbner for at kunne se ned til skeletterne. Skeletterne ligger direkte på jorden og der er ingen klimastyring. Bygningen er ikke specielt tæt, så der er rimelig stor udskiftning af luft. Skeletterne er i forbløffende god stand og der er ingen tegn på skimmel, eller andre skader som kan tilskrives opbevaringsforholdene.

Magasiner

Museum Skanderborg råder over 7 magasiner af meget varierende størrelse og beskaffenhed.

Hovedmagasinerne er Nærmagasin 1, SUC, Fællesmagasinet for museer i Midt- og Østjylland og Hørning Magasin. De øvrige magasiner er relativt små og øremærkede til én type genstand.

Nærmagasin 1, SUC

Magasinet er placeret i en kælder hos Regionshospital Silkeborg. Bygningens vedligehold tilfalder Sygehuset. Der er elevator til transport af genstande og alarm på rummet. Kælderen er i pæn stand og er tør, dog har der været vand i kælderen på grund af stormflod én gang. Der skete ingen skader på genstande i den forbindelse. Der er varme på rummet og en lille affugter, der startes efter behov. På besigtigelsesdagen d. 25. januar måltes 44 %RF og 20 grader. Der er risiko for at der i vinterperioden bliver for tørt i rummet, når den kolde luft varmes op.

I kælderen opbevares arkæologiske sager, pakket i kasser og nyere tids genstande, opbevaret fritstående på hylder. Hyldeerne er ikke afskærmet for støv med fx gardiner. De mange fritstående genstande gør det besværligt og tidskrævende at tørre støv af. Rummet er ryddeligt, der står ikke genstande på gulvet, så rummet er let at rengøre. Genstandene er opstillet efter et registreringssystem og er lette at finde.

Der løber vandør langs den ene væg. De løber flere steder hen over reoler. Det er usikkert om der er vandskadesikring, men det er sandsynligt. Der er sprinkleranlæg, som ikke med sikkerhed virker. Begge dele bør undersøges nærmere, idet de kan udgøre en risiko for vandskader.

Hørning magasin

Magasinet ligger i en nedlagt møbelfabrik, som senere blev omdannet til lager. Der er tale om et stort regulært lokale med gode adgangsforhold. Lokalet er af svingende kvalitet, gulve og vægge vedligeholdes ikke, der er vinduer langs hele den ene langside og varmerør langs loftet over vinduerne. Det er usikkert om der er vandskadesikring, hvilket bør undersøges.

Der er gardiner for vinduerne, men de er lyse og der trænger rimelig meget lys ind i magasinet. Der er også her en affugter sat op i rummet, som skal tømmes manuelt. Forvalteren kommer ugentligt for at tømme den. Forvalteren holder øje med klimaet via en klimamåler i rummet, som ikke logger. (bilag 1 er log arket fra Hørning Magasin) På besigtigelsesdagen d. 25. januar måltes der 49 %RF og 19 grader. Magasinet vurderes ikke at have forhøjet risiko for vandskade forårsaget af forhøjet vandstand eller skybrud.

På magasinet opbevares både museumsgenstande og rekvisitter. Magasinet er dog opdelt, således at rekvisitterne har deres egen reol. Ud over arkæologiske genstande, opbevares der primært større genstande, såsom møbler og malerier og bygningsdele.

Den mangelfulde vedligeholdelse af gulve og vægge og de mange paller placeret på gulvet besværliggør rengøring. Der er da heller ikke så rent og pænt som på de andre lokaliteter.

En del af genstandene er pakket i kasser, men mange store genstande står på hylder uden afdækning. Der er opsat enkelte klisterfælder.

Fællesmagasinet for museer i Midt- og Østjylland

Fællesmagasinet ligger i Randers og deles af Museum Østjylland, Den Gamle By, Gammel Estrup Jyllands Herregårdsmuseum og Museum Skanderborg. Der er tale om et lavenergimagasin, bygget i 2008. Museets andel er 1/12 af hele magasinet, svarende til 185 m² i 6 meters højde.

Der er tale om et moderne magasin bygget efter Zephyrprincippet. Magasinet har tre klimazoner på henholdsvis 52 %RF, 30 %RF og 8 %RF. Der er meget faste procedurer for brug af magasinet, fx rengøres, pakkes og fryses genstande inden de kommer på magasinet. Der monitoreres for skadedyr og klima. Fællesmagasinet drives af Museum Østjyllands konservatorer.

Perron 1, Flisemagasinet

Magasinet ligger i en høj kælder. Der er tale om et regulært rum med gode adgangsforhold, let at rengøre. Rummet har kun et enkelt vindue i en vinduesskakt. Der er vandrør langs ydervæggen, men der er installeret vandsikring. Det vurderes ikke at der er forhøjet risiko for vandskade forårsaget af forhøjet vandstand eller skybrud.

Det anvendes som transitmagasin for arkæologiske genstande. På nuværende tidspunkt anvendes halvdelen af rummet af skoletjenesten til børneaktiviteter, men rummet planlægges til udelukkende at blive et nærmagasin for arkæologiske genstande.

Der er ingen klimastyring i rummet, men varme. Også her er der en klimamåler, som ikke logger. Den tjekkes dagligt. Vinduesskakterne bevirker at vinduerne ikke lukker ret meget lys ind og rummet er rimeligt mørkt når lyset slukkes.

Genstandene er ny indkomne og derfor lige rengjorte. De er pakket i kasser. Der er opsat klisterfælder og rummet bliver sprøjtet mod skadedyr en gang årligt.

Øm Kloster loftsmagasin og varmeskabet

I udstillingsbygningen anvender loftet til magasin for mur- og teglsten. Der er tale om et typisk loft, som ikke er egnet til opbevaring af museumsgenstande. I dette tilfælde er der dog udelukkende tale om tegl og sten, som ikke bør kunne tage skade af disse forhold. Loftet er meget ordentligt og pænt ryddeligt. Det er muligt at rengøre og genstandene er placeret pænt ordnet. Adgangen til loftet er via en trappestige.

Varmeskabet er et lille rum i skunken på 1. sal af entrébygningen, hvor der er et kontor. Her opbevares primært arkæologiske metalgenstande fundet på klosterområdet. Der er ikke klimastyring på rummet, men varme. Opbevaringsforholdene må betegnes som acceptable, dog burde arkæologiske metalgenstande opbevares i et kontrolleret tørt klima og ved lavere temperaturer, end der formodes at være i skunkrum. Et tørt klima kunne opnås ved at placere genstandene i en klimakasse med Silikagel.

Skanderborg Bunkeren, våbenmagasin

Magasinet er et rum i Bunker 1, som er aflåst bag en meget tung jerndør. Rummet er godkendt af politiet til opbevaring af våben. Rummet er på 4 m² og der opbevares ud over våben enkelte genstande, henhørende

til udstillingen. Der er god plads i rummet, men ingen klimastyring. På besigtigelsesdagen var der ikke fugtigt, men det ville være formålstjenesteligt at logge på klimaet og have mulighed for affugtning, idet våben er sarte overfor fugt.

Konklusion

Generelt er museets bygningsmasse velholdt og i god stand. Der er løbende opsyn med alle bygninger indvendig og udvendig, både udstillinger og magasiner. Det er forventeligt at eventuelle skader opdages hurtigt og at der bliver taget hånd om problemer løbende.

Forvalteren har stort fokus på museumsgenstandene og deres bevaring. Han runderer ofte både i udstillinger og på magasinerne og holder øje med klimaet, tjekker skadedyr og holder orden. Der er ikke nedskrevne procedurer for hans arbejde, hvilket betyder at det er svært for andre at tage over, derfor er arbejdet meget personafhængig. Museet skal være opmærksomme på Skanderborg Bunkerne i vinterperioden, således at der også i denne periode bliver ført tilsyn.

Museet inddrager ikke konserveringsfaglig ekspertise i bevaringsarbejdet, heller ikke i forbindelse med opbygning af udstillinger, eller til udarbejdelse af museets bevaringsplan. Selvom der arbejdes seriøst med bevaringsproblematikker i museets arbejde, kunne det være givtigt for fremtidige prioriteringer, hvis man fik en konserveringsfaglig vurdering og vejledning, især i forhold til klimatiske forhold og monitorering af skadedyr.

Adgangsforhold og orden

Generelt er både udstillinger og magasiner rene og ryddelige, der er et generelt højt rengøringsniveau. Der er rimelig plads i forhold til genstandsmængden og styr på logistikken. Der er generelt gode adgangsforhold. Skanderborg Bunkeren og Gl. Rye Mølle kan være svært tilgængelige for bevægelseshandikappede, men da det begge steder er bygningerne, der er de egentlige museumsgenstande, er dette problem svært at løse. Udstillingsbygningen på Øm Kloster har også trapper uden lift til kørestolsbrugere. Der er generelt tænkt på flow og ingen genstande er placeret uhensigtsmæssigt i forhold til passage.

Klima

Ingen af museets lokaliteter har klimastyringsanlæg (ventilation, befugtning og affugtning), men flere steder har museet opsat affugtere, til at afhjælpe fugtproblemer. Kun i Øm Klosters udstillingsbygning er der en affugter med automatisk drift. Alle andre steder er det små affugtere med en vandbakke, der skal tømmes manuelt. Dette stiller store krav til forvalteren, der skal tømme affugterne jævnligt og inden bakken er fyldt. De fleste lokaler er opvarmede, det kan i vinter og foråret forårsage meget tør luft. Der er ikke opsat befugtere nogen steder. Næsten alle steder er der opsat klimamålere, som aflæses når der runderes. men selvom de aflæses jævnligt, giver det ikke et retvisende overblik over de faktiske klimaforhold, idet temperaturen og luftfugtigheden kan variere meget i løbet af et døgn. Ved besigtigelsen er der ikke konstateret skader på genstande, som kan tilskrives hverken fugt, eller udtørring. Det ser ikke umiddelbart ud til at museet har de store problemer i forhold til luftfugtighed og temperatur, men det er desværre udokumenteret og derfor en vurdering med forbehold.

Lys

Mange steder vurderes lys niveauet at være indenfor det acceptable, men flere steder er der en udfordring med for meget lys på museumsgenstandene. Museet ejer ikke en lysmåler og det kunne virke som om der ikke har været så stor fokus på dette område. Flere steder er lyskilderne i ringe kvalitet, der er brugt

lyskilder, som afgiver varme i montre og der er vinduer, hvor lysindfaldet bør reduceres. Det kunne være givtigt med en gennemgang af udstillingerne sammen med en konservator i forhold til at justere på lysmængden.

Skadedyr og luftforurening

Der tjekkes jævnligt efter skadedyr under rundringerne og visse steder er der også opsat klisterfælder. Ifølge forvalteren, er der ikke fundet insekter i klisterfælderne, eller i det hele taget. Museet har ikke et IPM-program, og klisterfælderne er ikke strategisk opsat, så de dækker bredt. Museets strategi har været at behandle forebyggende mod skadedyr og de fleste steder sprøjtes én gang årligt, men det er ikke undersøgt om og hvor der reelt kunne være et problem. På Gl. Rye Mølle var der, som det eneste sted tydelige spor efter skadedyrsangreb.

Museet bygninger ligger i områder, hvor luftforureningen ikke bør være et problem. Kun på Perron 1 kan der være forurening fra de passerende tog.

Brand, tyveri, hærværk og vandskader

Det vurderes at museet har taget de nødvendige forholdsregler mod brand, tyveri og hærværk. Størstedelen af de udstillede museumsgenstande er udstillet i montre. Genstande som er udstillet udenfor montre, er enten afskærmede, eller genstande der må betragtes som ikke sarte. Kun i bunkeren er der udstillet genstande, som vil kunne tage skade af håndtering fra publikum. Der er tyverialarmer på alle lokaliteter udenfor åbningstid og udvalgte steder er der videoovervågning og brudsikkert glas.

Generelt er der ikke forhøjet risiko for vandskade på grund af forhøjet vandstand, eller stormflod. Flere af museets magasiner har vandrør, også løbende hen over museumsgenstande. Det er usikkert om der er installeret vandskadesikring. På nærmagasin 1, SUC er der et sprinkleranlæg, som muligvis er tilsluttet. Disse forhold bør undersøges nærmere.

Museet gør mange ting rigtig godt, men mangler nedskrevne procedurer for arbejdet og dokumentation for forholdene. Der er fokus på disse mangler og der arbejdes med at udarbejde procedurer.

Bilag

- 1) Logskema for klima
- 2) Udstilling 1, Perron 1
- 3) Udstilling 2, Gl. Rye Mølle
- 4) Udstilling 3, Skanderborg Bunkerne
- 5) Udstilling 4, Øm Kloster
- 6) Udstilling 5, Øm Kloster, Gravlagte skeletter
- 7) Magasin 1, Nærmagasin, SUC
- 8) Magasin 2, Hørning Magasin
- 9) Magasin 3, Fællesmagasinet for museer i Midt- og Østjylland
- 10) Magasin 4, Perron 1, flisemagasinet
- 11) Magasin 5, Øm Kloster, Varmeskabet
- 12) Magasin 6, Øm Kloster, loftsmagasin
- 13) Magasin 7, Skanderborg Bunkerne, våbenmagasin

d. 3. juni 2022

Karen Woer, Overkonservator Museum Østjylland